

Småfågelholkarna vid Gnien – 2001

Text och teckningar: Sören Larsson

Här redovisas det 21:a året i studien av de holkhäckande småfågeln vid Gnien. Antalet holkar är 145 st och de sitter utplacerade i en slinga i reservatets skogsområde. Under maj och juni månad besöker jag holkarna, vanligtvis 6 gånger. I år besöktes holkarna vid 5 tillfällen, några holkar vid endast 4 tillfällen beroende på översvämmning i skogsområdet under första halvan av maj månad.

Vädret

Större delen av skogsområdet var översvämmat från november och fram till mitten av maj månad, främst beroende på de mycket kraftiga höstregnen. Våren var ovanligt kylig och först från den 7 maj blev det tillfälligt varmare med solsken under dagarna. Den 13 maj blåste åter kyliga nordvindar och dessa kombinerade med en ostadigare vädertyp dominerade månaden ut. Den 31 maj rådde kraftig frost i trakten för att vi på kvällen skulle få en väderväxling med sydvindar och varmare väder. Hela månaden juni kom sedan att kännetecknas av mycket blåsig vä-

der hela perioden, men därefter har trenden varit att för varje år har antalet par som påbörjar häckning (d.v.s. börjar lägga ägg) ökat.

56 häckningar startades upp i år, det största antalet sedan 1990. Häckningsresultatet blev dock ganska dåligt. Den kyliga våren gjorde att honorna värpte något mindre äggkullar, dessutom svalt stort antal ungar ihjäl pga födobrist och några häckningar rövades under perioden då det fanns ungar i boet.

Inför föregående häckningssäsong hade vi tillverkat nya holkar som var djupare, min bedömning då var att holkens djup skulle rädda häckningarna, vilket också skedde ifjol. Under årets säsong byggde flugsnapparna ovanligt höga bon i holkarna, vilket resulterade i att rovdjur återigen kunde "fiska" ut ungarna ur boet. Sju bon (13 %) blev helt plundrade på alla ungar.

Talgoxe

Hela 27 påbörjade häckningar i holkområdet, var en häckningsstart hos talgoxarna som överträffats endast vid tre tidigare säsonger, nämligen 1981, 1984 och 1999. Detta till trots kom det att bli en extremt dålig ungprouktion för talgoxarna i år. För det första var äggkullarna små, eller i genomsnitt 4 ägg färre än i ex föregående sommar. Det var inte helt oväntat, att den kyliga och regniga vådertypen i skiftet maj/juni skulle innebära stora svårigheter för talgoxarna att finna tillräckligt med föda

till ungvullen. Årets resultat när det gäller flygga ungar gav ett genomsnitt på 7 ungar färre per kull mot föregående år. Nämnvärt är att hela 7 ungvullar (25 %) övergavs av fågel föräldrarna, att helt enkelt svälta ihjäl i holken. Tre häckningar (11 %) rövades, vilket också påverkar resultatet.

Ibland händer det att någon talgoxona lägger väldigt liten äggkull, ett, två eller tre ägg. I år fanns det en hona som låg och ruvade i balen utan några ägg. Detta betyde har också uppmärksamhets i holländska och tyska undersökningar av talgoxe och där misstänker man att det har något med markemin att göra. Hypotesen är att talgoxhonorna inte har tillräcklig kalkproduktion, varför endel ägg kläcks utan ett skyddande kalkskal och därför snabbt kläms sönder i boet och blir osynligt för oss.

Det är mycket svåröklart att talgoxen, som är vår största och kraftigaste mes, och som dessutom uppehåller sig i våran trakt året runt, inte klarar av häckningen om det är dåligt väder i början av sommaren.

Noterbart är också att förstakullen tydligen tog så hårt på talgoxarna att de inte ens försökte att lägga en andrakull, trots att vädret under juli blev mycket gynnsamt.

Blåmes

Ifjol redovisade jag att blåmesen numera förekommer i en relativt stor och stadig population vid Gnien, detta förtydligades även i år. Årets

häckningsresultat blev däremot dåligt och visar i allt likheter med talgoxen. Äggläggningens starten skedde för alla utom 3 par mellan 10-15 maj, de tre paren hade en senare häckningsstart, det är också en typisk bild av ett dåligt häckningsår. Sen äggläggning och dessutom utspridd i tiden. Tidigare år har vi uppmärksammat att blåmesarna klarat svåra vädersituationer bättre än talgoxarna. Händelsen i år att tre ungpullar (21 %) överges av föräldrafågarna under matningsperioden har jag aldrig upplevt något tidigare år i denna studie. Det ringmärkningsprojekt som vi jobbar med vid Lisjöviken under sensommar och hösten, visade att det i stort sett saknades unga blåmesar i markerna. Detta betyder att det dåliga häckningsresultatet vid Gnien, är giltigt för ett geografiskt mycket större område.

En spännande fråga inför nästa år är på vilket sätt årets resultat påverkar nästa års antal häckande par?

Svartmes

Ett par häckade i år, men ännu är inte svartmesen årlig häckare i holkgruppen vid Gnien. Det har aldrig häckat fler än två par något år

Nötväcka

1 par häckade i år. Då nötväckorna har för vana att mura igen alla ljusinsläpp samt minska ingångshålet till boet, fanns det inte någon möjlig-

het att räkna antalet ägg och antalet kläckta ägg inne i holken. Även nötväcken saknas som häckfågel i holkgruppen vissa år.

Sädesärla

Äntligen lyckades ett par sädesärla få fram flygga ungar i holkgruppen. Jag tror att man kan tillskriva över- och svämningarna detta. Marken var nämligen översvämmad runt holken fram tills ungar blev flygga. I holkgruppen finns två holkar lämpade för sädesärla eller grå flugsnappare.

Reflektioner

Det skulle onekligen vara än mer värdefullt om flera häckande fågelarter kunde följas år efter år. Denna studie vid Gnien ger nämligen möjlighet att följa endast tre arter, svartvit flugsnappare, talgoxe och blåmes. Områdets storlek och biotop är de begränsande faktorerna. Det blir allt tydligare att de tre nämnda arterna inte skiljer sig åt i framgång eller icke framgång kring häckningen. Ett dåligt år är ett dåligt år för alla. Ett år med fullt av flugsnapparungar ute i Myrskogen och Råvnäsuddan visar också att det är rikt med andra arters ungar i området.

De holkhäckande småfågarna vid Gnien har nu följts under många häckningssäsonger och som i alla naturstudier fortsätter frågorna att hoppa sig. Ibland upplever man en "liten kick", en bekräftelse på ett tidigare svar på en fråga, som t ex kopp-

lingen mellan en specifik vädersituation och talgoxarnas misslyckade reproduktion i år. Många gånger framkommer också små indikationer på hur det kan förhålla sig. Det är detta som gör det så spännande att fortsätta vandra runt i Myrskogen och på Råvnäsuddan och göra iakttagelser.

För varje dag man går en vända där, kommer man allt närmare sv-

ren på frågorna och man förundras över de prestationer alla dessa fågelindivider genomför. Betänk alla hinder och faror dessa småfåglar måste övervinna för att lyckas få ut flygfärdiga ungar.

Tack

Tack till Länsstyrelsens Naturvårdsenhet för tillstånd att bedriva denna studie i Gnien naturreservat.

